

Startersgids

Biologische verwerking

Laatste update: maart 2022

Publicatiedatum: Maart 2022

Auteur: Raf Van den Bruel, Annick Cnudde, Sofie Vandewijngaarden

Redactie & Vormgeving: Tom Wouters

V.U. Alexander Claeys, Regine Beerplein 1 E305, 2018 Antwerpen

Deze brochure is een uitgave van BioForum vzw. Ze kwam tot stand met de steun van het Departement Landbouw en Visserij van het Vlaams Ministerie van Landbouw en Visserij. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande, schriftelijke toestemming van BioForum vzw geheel of gedeeltelijk en op enigerlei wijze, in schriftelijke vorm, digitaal of in welke andere vorm dan ook worden verveelvoudigd, verspreid, overgenomen of opgeslagen op datadragers.

Inleiding

Volgens de Europese wetgeving moet elk bedrijf dat biologische producten verwerkt, opslaat of invoert uit een derde land, of biologische producten in de handel brengt, daarvoor gecertificeerd zijn. Vraag is: hoe begin je daar aan?

Deze startersgids is bedoeld om alle voedselverwerkende bedrijven, verpakkers, verdelers, importeurs, opslagplaatsen, distributiecentra en anderen die geïnteresseerd zijn in een biologische lijn, op weg te zetten.

We vertellen hoe je aan de slag gaat met de productie en controle en geven daarnaast een kort inzicht in het ontstaan van bio. Deze achtergrond zal je helpen om de ontwikkeling van een nieuw bioproduct van bij de start goed aan te pakken.

Praktisch: deze online gids verwijst vaak naar andere documenten op het internet. De wetgeving is voortdurend in verandering en wij actualiseren deze folder zo snel mogelijk in dat geval. Merk je toch een link op die niet meer werkt, meld dat dan aan sofie.vandewijngaarden@bioforum.be.

Veel succes!

Sofie Vandewijngaarden
Adviseur biologische verwerking

Inhoud

Inleiding	3
Inhoud	4
Wat is bio?	5
Europese wetgeving	5
Biogarantie, een privaat lastenboek.....	6
Algemene principes	6
Algemene principes volgens de Europese wetgeving	6
Algemene principes volgens IFOAM.....	6
De biologische markt.....	7
De biowetgeving voor verwerkers	8
Aan de slag	9
Welke regels/wetgeving zijn relevant voor jou?.....	9
Productontwikkeling aangepast aan bio	10
Bio integreren in bestaand kwaliteitssysteem	10
Vind ingrediënten en afzetkanalen	10
Beschrijvingen	10
Aanmelden bij een controleorgaan.....	11
Geniet mee van de promotie voor bio.....	11
Wat is BioForum?	12

Wat is bio?

Europese wetgeving

Biologische productie is wettelijk beschermd. De biowetgeving is Europees bepaald en dus gelden er in de hele EU dezelfde regels. De Europese wetgeving is vastgelegd in de basisverordening EU 2018/848, aangevuld met een reeks gedelegeerde en uitvoeringsverordeningen. Deze wetgeving is van toepassing op levende of onverwerkte en verwerkte producten afkomstig van landbouw en aquacultuur voor gebruik als levensmiddel of diervoeder.

Deze wetgeving is van toepassing op elk bedrijf dat betrokken is bij activiteiten in enig stadium van de productie, bereiding of distributie. Dus geldt het ook voor bedrijven die bijvoorbeeld enkel een bioproduct wensen te stockeren en/of te verdelen. In Vlaanderen is de wetgeving voorlopig niet van toepassing op grootkeukendiensten en restaurants.

Elk bedrijf waarvoor de wetgeving van toepassing is, sluit eerst een contract af met een controleorgaan. Het bedrijf moet zich met andere woorden 'onder controle' stellen om een bio certificaat te behalen. Vervolgens moet je een kennisgeving doen bij het Departement Landbouw & visserij van je activiteit. Meer uitgebreide informatie over hoe je dat moet doen, kan je terugvinden op deze webpagina: <https://lv.vlaanderen.be/nl/bio/kennisgeving-en-controle/kennisgeving>

Biologische producten herken je aan twee dingen:

1) Het Europese biolabel

Onder het label staat een vermelding van de code van het controleorgaan dat de laatste bereidingsstap heeft gecontroleerd. Het logo is verplicht op alle voorverpakte biologische levensmiddelen evenals de vermelding van de herkomst van de ingrediënten. Het brengt geen extra kosten met zich mee.

BE-BIO-0X
Herkomst

2) Het gebruik van de term 'biologisch' (en alle afgeleide vormen)

De term is wettelijk beschermd en mag dus alleen gebruikt worden op producten die doorheen de hele keten gecontroleerd zijn.

Biogarantie, een privaat lastenboek

Naast het Europese label bestaat er ook een Belgisch privélabel: Biogarantie. Dit label stimuleert de sector om verder te verduurzamen en stelt bijkomende eisen op ecologisch, economisch en sociaal vlak. Elke Biogarantie-houder ondertekent een overeenkomst voor gebruik van het label. In

2019 werd eveneens het Biogarantie Belgium-label gelanceerd. Met dit label kunnen biologische producenten de lokale herkomst van hun producten sterker benadrukken en zijn er bijkomende criteria met betrekking tot eerlijke handel en ook op vlak van biodiversiteit.

Het Biogarantielabel wordt voor Vlaanderen beheerd door BioForum, in Wallonië zijn Probila-Unitrab en Unab de beheerders. Bedrijven uit Brussel mogen kiezen bij welke beheerder ze zich aansluiten. Biogarantie is niet verplicht, aan het gebruik van Biogarantie zijn er kosten verbonden. Meer info over de gebruiksvoorwaarden en tarieven vind je op www.biogarantie.be.

Algemene principes

Algemene principes volgens de Europese wetgeving

De basisprincipes voor productie en verwerking van biologische levensmiddelen zijn vastgelegd in EU Verordening 2018/848.

Voor verwerking van goederen is onder meer artikel 7 uit deze verordening zeer relevant:

- 1) de productie van biologische levensmiddelen met biologische ingrediënten van agrarische oorsprong;
- 2) de beperking van het gebruik van levensmiddelenadditieven, niet-biologische ingrediënten met een hoofdzakelijk technologische en sensorische functie, en micronutriënten en technische hulpstoffen, zodat zij zo weinig mogelijk en alleen in gevallen van wezenlijke technologische noodzaak of voor bijzondere voeding gerelateerde doeleinden worden gebruikt;
- 3) de uitsluiting van stoffen en verwerkingsmethoden die misleidend kunnen zijn met betrekking tot de ware aard van het product;
- 4) de zorgvuldige verwerking van biologische levensmiddelen, bij voorkeur door het gebruik van biologische, mechanische en fysieke methoden;
- 5) de uitsluiting van levensmiddelen die vervaardigde nanomaterialen bevatten of daaruit bestaan.

Algemene principes volgens IFOAM

De wettelijke normen zijn maar één kant van het verhaal. De bio beweging bestond al lang voor dat Europa in 1991 besliste om een wettelijk kader te voorzien. Bio is dus ook een ideaal.

IFOAM, de internationale koepelorganisatie voor biologische voeding, heeft dat ideaal samengevat in vier principes. Die worden wereldwijd door de biosector onderschreven:

1. Gezondheid

Bio wil gezonde voeding produceren, op een gezonde manier. De gezondheid van bodem, plant, dier en planeet is even belangrijk als die van de mens.

2. Zorg

Bio moet zorgzaam omspringen met natuurlijke hulpbronnen en geen technologie gebruiken waarvan we de gevolgen op lange termijn niet kunnen inschatten.

3. Ecologie

Bio werkt vanuit respect voor de natuur aan landbouw. De bioboer maakt gebruik van de kracht van het ecosysteem en de biodiversiteit op en rond zijn boerderij.

4. Eerlijkheid/fairness

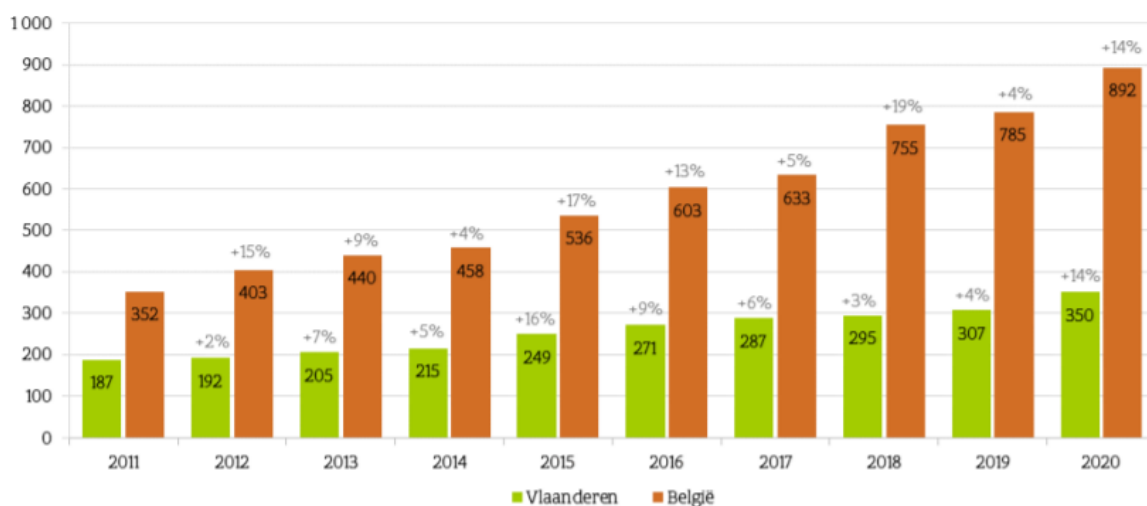
Biologische voedselproductie moet voor iedereen rechtvaardig zijn: boeren, personeel, landbouwdieren, verwerkers, vervoerders, handelaars en consumenten.

Deze principes gaan verder (bijv. rond eerlijkheid) dan de Europese wetgeving. De vier principes vormen samen een visie op voedselproductie waarbij de ecologische, sociale en economische duurzaamheid wereldwijd hand in hand gaan. BioForum onderschrijft als sectororganisatie uitdrukkelijk deze ruime visie op bioproductie en stimuleert biobedrijven om deze principes te integreren in hun bedrijfsvoering.

De biologische markt

In een vrijwel 'vlakke' markt van 'fast moving consumer goods' (FMCG-goederen: voeding, dranken, drogmetica, en non-food) stijgt de biomarkt in België en Europa al jaren na elkaar. Het is dus een markt met veel kansen. Je vindt specifieke productie- en consumptiecijfers in het biorapport op <https://landbouwcijfers.vlaanderen.be/>.

Grafiek 1: Totale besteding aan biologische producten* in België en Vlaanderen, in miljoen euro, 2011-2020

Bron: GfK Belgium voor VLAM

* totaal bioproducten: voeding (vers, diepvries en kruidenierswaren), dranken, drogmetica en non-food

De biowetgeving voor verwerkers

De wetgeving voor bio is Europese materie (verordening 2018/848) maar de lidstaten krijgen de verantwoordelijkheid deze te implementeren. Dat wil zeggen dat de lidstaten zelf bepalen hoe ze hun controlesysteem organiseren.

In België is landbouw een gewestelijke bevoegdheid en dus is de Vlaamse overheid bevoegd voor de biologische wetgeving in Vlaanderen. Op de website van het Departement Landbouw en Visserij vind je een prima overzicht van zowel de Europese als Vlaamse regels.

<http://lv.vlaanderen.be/nl/bio/wetgeving-biologische-landbouw>.

BioForum zet in zijn publicaties 'Bio en de Wet' de bestaande biowetgeving om in mensentaal en zorgt ervoor dat je snel op de hoogte bent van wat kan en niet kan in bio. Je vindt 'Bio en de Wet: verwerking levensmiddelen' op de website. Deze publicaties worden regelmatig geactualiseerd.

<https://www.bioforum.be/biowetgeving>.

Concrete regels zijn:

- **Minstens 95% van de landbouwingrediënten moet biologisch zijn.** De overige 5% mag enkel niet-bio zijn indien deze ingrediënten niet of onvoldoende op de markt zijn in biologische kwaliteit. (cfr 4.2. Bio en de Wet - Verwerking). En op voorwaarde dat zij niet fungeren als additief, technische hulpstof, of bedoeld zijn om een product aan te rijken.
- **Een bioproduct mag geen additieven bevatten buiten diegene die expliciet toegelaten zijn in de wet en onder strikte voorwaarden (horizontale + biowetgeving).** Toevoeging van nutriënten, vitamines en/of kleur- en smaakadditieven is niet toegestaan. Bovendien mag slechts een beperkt aantal technische hulpstoffen gebruikt worden en is het gebruik streng gereguleerd (samengevat in tabel 3 en tabel 4 van Bio en de wet - Verwerking)
- **Er mogen geen stoffen of verwerkingsmethodes worden gebruikt die de ware aard van een product kunnen verbergen.** Onder meer ioniserende straling, nanotechnologie en ggo's zijn verboden. Er wordt bij voorkeur gekozen voor biologische, mechanische en natuurkundige methodes.
- **De verwerking van bioproducten moet gescheiden gebeuren van gangbare producten, in ruimte of in tijd.**
- **Zorg dat je bio correct vermeldt op de verpakking.** (Samengevat in Hoofdstuk 11 en 12 Bio en de Wet - Verwerking)

Opmerking: Vanaf 1/1/2024 wordt de lijst van toegelaten niet-biologische ingrediënten van agrarische oorsprong beperkt.

Aan de slag

Welke regels/wetgeving zijn relevant voor jou?

De belangrijkste stap is natuurlijk het aanpassen van de logistiek, productie, opslag en ingrediënten om te voldoen aan de normen voor bio. Welke stappen je hier in neemt, hangt natuurlijk heel sterk af van de activiteiten van je bedrijf.

Zoals eerder vermeld hebben we de wetgeving voor jou samengevat in een handige gids: Bio & De Wet - Verwerking. We vatten hier samen welke hoofdstukken uit 'Bio en de Wet - Verwerking, je zeker moet lezen. In de volgende stap gaan we hier dieper op in.

- **Voor wie biologische grondstoffen wil importeren (uit 3de landen) en/of verhandelen**
 - o Hoofdstuk 3: Ingangscontrolle
 - o Hoofdstuk 6: Scheiding
 - o Hoofdstuk 8: Ophaling, verpakking, vervoer en opslag
 - o Hoofdstuk 9: Traceerbaarheid garanderen
 - o Hoofdstuk 10: Import van biologische levensmiddelen
 - o Hoofdstuk 13: Controle, certificering en onregelmatigheden

- **Voor wie biologische ingrediënten/grondstoffen/additieven wil kopen en er een biologisch voedingsproduct mee wil maken of voor wie een biologisch voedingsproduct wil verpakken (tot eindconsumentenverpakking of bulkverpakking/halffabricaten)**
 - o Alle hoofdstukken zijn relevant. Vergeet zeker niet de positieve lijsten van additieven en technische hulpstoffen te bekijken (tabel 3 en 4). Alleen de stoffen op die lijst mogen gebruikt worden, sommigen zelfs alleen onder bepaalde voorwaarden.

- **Voor wie verpakte bioproducten wil verhandelen of voor wie wil optreden als logistiek centrum (opslag, distributie) van verpakte bioproducten, zonder wijzigingen aan te brengen aan inhoud en verpakking.**
 - o Hoofdstuk 3: Ingangscontrolle
 - o Hoofdstuk 6.1: Opslag
 - o Hoofdstuk 8: Ophaling, verpakking, vervoer en opslag
 - o Hoofdstuk 9: Traceerbaarheid garanderen
 - o Hoofdstuk 10: Import van biologische levensmiddelen
 - o Hoofdstuk 13: Controle, certificering en onregelmatigheden

We wensen het belang van een goede ingangscontrolle te benadrukken. Dat zal jou en je controleorgaan in de toekomst veel kopzorgen besparen. Koop bijvoorbeeld enkel ingrediënten van leveranciers die gecertificeerd zijn. Maar ga ook na dat de ingrediënten die je wenst te kopen voorkomen op het certificaat. Alle actuele certificaten van Vlaamse marktdeelnemers vind je terug op de website van de Vlaamse overheid (<http://lv.vlaanderen.be/nl/bio/bedrijven-onder-controle>). Bij twijfel kan je ook steeds je controleorgaan contacteren.

Opmerking: in het derde scenario moet je niet onder controle staan als je uitsluitend voorverpakte producten rechtstreeks aan de eindconsument verkoopt. Bijkomende voorwaarden zijn dat je deze producten niet zelf verwerkt, niets aan de etikettering verandert, niet opslaat op een andere plaats dan het verkooppunt of niet invoert uit een niet-EU-land.

Productontwikkeling aangepast aan bio

Van een niet-biologisch product een biologische variant maken, is meestal niet alleen een kwestie van alle ingrediënten in biologische variant te gebruiken. **Vaak is er een nieuwe productontwikkeling nodig**. De wetgeving voor bio laat immers maar een beperkte lijst additieven en technische hulpstoffen (positieve lijst) toe.

Zo kan je bijvoorbeeld geen gebruik maken van geharde vetten omdat hydrogenering een chemisch proces is en de technische hulpstoffen, nodig voor het harden van vetten, niet op de lijst van toegelaten hulpstoffen staan. Daarnaast kunnen bepaalde ingrediënten in biologische vorm een verschillende kwaliteit of structuur hebben omdat ze een ander verwerkingsproces ondergaan hebben. Zo wordt niet-biologische lecithine uit olie onttrokken door gebruik te maken van een chemische stof hexaan. Terwijl lecithine in een biologisch verwerkingsproces fysisch gescheiden wordt van andere aanwezige componenten. Dit proces zorgt voor een andere kwaliteit van bio-lecithine ten opzichte van niet-biologische lecithine.

Bio integreren in bestaand kwaliteitssysteem

De specifieke procedures voor ingangscontrole, scheiding, traceerbaarheid van de biologische productie, kunnen het best opgenomen of geïntegreerd worden in het reeds bestaande kwaliteitssysteem en kwaliteitshandboek.

Indien er nog geen kwaliteitshandboek aanwezig is, is het wel verplicht om deze procedures neer te schrijven. Deze procedures worden nagekeken door het controleorgaan.

Wat kost bio?

Wie met een biologische productielijn wil starten, moet 2 kosten in rekening brengen. Allereerst zijn er de controlekosten. Die worden bepaald door de controleorganen zelf en vind je op hun respectieve websites (zie ook hieronder).

Daarnaast moet er ook een verplichte bijdrage betaald worden aan VLAM, het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (zie hieronder). De tarieven hierover hangen af van je omzet.

Je vindt meer uitleg op www.vlam.be/nl/bijdragen/bio/bijdragesysteem.

Vind ingrediënten en afzetkanalen

Ben je op zoek naar biologisch gecertificeerde ingrediënten, dan kan je op zoek in de Biobedrijvengids op <https://www.bioforum.be/biobedrijvengids>. Deze databank geeft je toegang tot de gegevens van bedrijven met een gecertificeerde biologische productie of verkoop. Je kan er ook zoeken gaan naar specifieke producten per sector. De biobedrijvengids is ook handig voor wie op zoek is naar afzetkanalen.

Is een bepaald ingrediënt moeilijk te vinden of heb je vragen over afzet?

Dan mag je ook contact opnemen met de ketenmanager van BioForum Paul Verbeke. Via het project Bio zoekt Keten ondersteunen we de ketenontwikkeling binnen de biosector. Je vindt meer informatie op <https://www.bioforum.be/project/bio-zoekt-keten>.

Beschrijvingen

Bij de controles zullen de volgende 'beschrijvingen' en schema's gevraagd worden.:

- Maak een volledige beschrijving van je bedrijf en je bedrijfsactiviteiten en eventuele vestigingen. Duid hierbij aan welke delen van je bedrijf(sruimten) en -activiteiten betrokken zijn bij de bioproductie.

Deze documenten heb je nodig vooraleer de eerste controle kan plaatsvinden.

- Beschrijf alle concrete maatregelen die op het niveau van de bedrijfsruimten en/of de activiteiten genomen moeten worden om de naleving van de voorschriften voor de biologische productie te garanderen.
Schenk hierbij voldoende aandacht aan de scheiding tussen bio en niet-bio, sluit contaminatie van niet-toegestane stoffen zoveel mogelijk uit, hecht belang aan de correcte ontvangst van de grondstoffen en zorg ervoor dat je de traceerbaarheid gedurende het hele proces kan garanderen.

Aanmelden bij een controleorgaan

In tegenstelling tot een landbouwer die wil omschakelen naar biologische productie, is er voor een verwerker geen 'wachttijd' voorzien. Van zodra je voldoet aan de regels kan je een controle aanvragen en gecertificeerd worden.

Technisch zijn er 5 verschillende 'activiteiten' waarvoor je gecertificeerd kan worden: 'bereider', 'importeur', 'exporteur', 'distributeur', 'opslag'. Vaak zal een bedrijf voor meer dan 1 onderdeel gecertificeerd worden.

Er zijn in Vlaanderen drie controleorganen erkend voor de controle op bio. Je bent vrij om te kiezen met welke organisatie je de samenwerking aangaat.

- Certisys (BE-BIO-01) www.certisys.eu
- TÜV NORD Integra (BE-BIO-02) www.tuv-nord.com/be
- Inscert Partner (BE-BIO-03) www.quality-partner.be

De tarieven voor controle vind je op hun website.

Controle en sanctionering

De erkende controleorganen passen dezelfde minimale controlevereisten toe. Dit wil zeggen dat er minstens één jaarlijkse controle wordt uitgevoerd, aangevuld met risico-gebaseerde steekproefcontroles en staalnames.

Non-conformiteiten worden opgevolgd op basis van de Vlaamse sanctietabel die wettelijk vastgelegd is, zodat bij eenzelfde inbreuk eenzelfde sanctie wordt opgelegd door de drie controleorganen.

Wanneer je je aanmeldt bij een controleorgaan, zal je in principe binnen de 2 maanden bezoek krijgen van een controleur. Een goede voorbereiding op deze biocontrole is noodzakelijk. Zorg er dus voor dat je de nodig procedures en aanpassingen al hebt doorgevoerd binnen jouw bedrijf voor de controle plaats vindt.

Indien er inbreuken worden vastgesteld binnen het wettelijk kader van de biowetgeving, kunnen hier sancties aan verbonden zijn. BioForum kan je bedrijf helpen met deze voorbereiding. Neem zeker een kijkje in ons adviesaanbod.

Wanneer je bedrijf voldoet aan alle vereisten kan het snel gaan. Je ontvangt binnen de maand je certificaat (na betaling controlefactuur).

Geniet mee van de promotie voor bio

VLAM, Het Vlaams Centrum voor Agro- & Visserijmarketing, doet aan marktonderzoek en voert promotie om de verkoop van landbouwproducten uit verschillende sectoren te bevorderen. Via bijvoorbeeld radio- en tv-spots worden bioproducten sterk gepromoot.

Daartegenover staat een verplichte bijdrage van zowel landbouwers als voedingsbedrijven op basis van het bio-omzetcijfer. Je kan de tarieven nakijken op de website van VLAM: <https://www.vlam.be/nl/bijdragen/bio/bijdragesysteem>.

BioForum als sectororganisatie ondersteunt uiteraard ook de promotie van bio, maar doet dit eerder via het verschaffen van heldere informatie en sensibilisering. De website www.biomijn Natuur.be is het infopunt over bio voor de consument waar je als bedrijf ook kan adverteren.

Wat is BioForum?

BioForum vzw is de sectororganisatie van de biologische landbouw & voeding: boeren, verwerkende bedrijven, verdelers, grootdistributie, kleinhandel en foodservices. Daarnaast horen ook controleorganen, onderzoeksinstellingen en maatschappelijke organisaties tot onze sector. De werking van BioForum wordt deels ondersteund door de Vlaamse Overheid.

De werking van BioForum is in 4 punten samen te vatten:

1. Op de bres voor de belangen van de biosector

BioForum verdedigt de belangen van bio-ondernemers op alle belangrijke beleidsvlakken.

Word lid van BioForum en je vergroot het draagvlak van onze organisatie. Bovendien bepaal je mee onze standpunten.

2. Advies en ondersteuning aan bio-ondernemers

Bio-ondernemers en starters kunnen bij BioForum terecht voor advies en ondersteuning. Dat kan gaan van vragen over de wetgeving tot vragen over ingrediënten, productieproces. Leden krijgen persoonlijk advies door de medewerkers van BioForum.

We geven ook interne opleidingen aan personeel. Je vindt alle contactgegevens op <https://www.bioforum.be/contact>.

3. Stimulansen en ondersteuning marktontwikkeling en onderzoek

Ben je op zoek naar een afzetmarkt of specifieke grondstoffen? Kijk in de Biobedrijvengids, neem contact op met Bio zoekt Keten of plaats een zoekertje op onze website.

BioForum stimuleert onderzoek, innovatie en samenwerking in de biologische sector.

4. Heldere informatie voor het grote publiek

BioForum informeert consumenten via verschillende kanalen over de meerwaarde van bio en organiseert publiekscampagnes. Bio-ondernemers blijven op de hoogte van de biosector dankzij marktstudies, de website, onze maandelijkse nieuwsbrieven, het vakblad Bio Actief en verschillende vakpublicaties en studiedagen.

Meer dan 600 bedrijven zijn intussen lid van BioForum.

Zelf lid worden kan via <https://www.bioforum.be/lid-worden>.